

„ЗАСТАВА“ излази трипут
у недељи, средом, петком
и недељом

Ца је на годину 14. фор
па о год. 7 фор. на чет-
врт године 3 фор 30 нов.
а вр за Аустрију, а за Ср-
бију на годину 140 гроша
на по год 70, а на четврт
године 35 гроша

ЗАСТАВА.

Огласи се рачунају по ко-
личини врста, које из год.
монта заузимају, и за сваки
врсту плаћа се за први пут
5, за сваки даљи пут 4 н.
осим тога за жиг увек по
30 н. Донеси се шаљу у
редништу а предлата и ин-
серати администрацији „ЗА-
СТАВА“ у Нови Сад, у кући
број 858. код златног јед-
норога.

Број 47.

У Новоме Саду, у петак 18. априла 1869.

Год. IV.

У Новом Саду 17. априла.

(П.) Завера у Милану прешла је већ
међу басне. О 200 Палермита бандита нема
ни спомена. Сав број излази на два до три
Сидијанца и неколико војника Лаж да ле о стра-
шној завери, коју Флорентински лист „Опини-
оне“ описа, тако је пресна, да је морала нај-
званичнија „Итал. Кореспонденција“ ту изми-
шлотињу порицати и рећи у чему је ствар.
Међу тим истрага још траје и један телеграм
из Флоренца од 12 априла јавља, да је у за-
вери само Мацинијева странка а Гарибалдова
да није у ово улетена. Но и ово су тек на-
гађања. Веда на Мицина пада, као што се го-
вори, што се код неког мајора у Милану на-
шло неко Мацинијево писмо без адреса.

У Берлину био је 12. априла међуна-
редни конгрес друштава за неговање
рањеника у рату. Овај конгрес био је код
краља пруског на подворењу и краљ му је
ово рекао: Ја нисам могао да се одречем те
радости, да вас код себе не сакупим, да вам
изразим моје признање. Ви сте сакупљени на
основу пређашњи међународни уговора, који
су међу државама склоњени, али и од своје
воље, да се договарати о неутралности него-
вања рањеника и болесника у рату. Ваше са-
дање саветовање јамство ми је да ће се подпуно
уредити овај важан посао, што до сада није
могло да буде. Али ипак ја само то желим
могу, да још дуго посла не узимате било у
рату, било у миру. По ако дође кадгод до то-
га, надам се да ће ваща радња успехом увен-
чана бити“. Још је држана после овог једна
седница тога дана, где је закључено да не са-
мо оне државе, које се бију, него и оне које
су неутралне, даду своје војничке лекаре, да не-
гују рањенике.

У Француској се већ и у јавним скуп-
штинама показује незадовољство са Наполео-
новом владавином. 13. априла држане су две
скупштине у Паризу. У једној је неки Бучел
говорио, да скупштине по Француској нису ни-
шта друго, него замке, ди се говорници батају
и повикао је: да живи револуција! а сав му
се скупљени свет одазвао са „живио.“ У дру-
гој је скупштини један говорник нападао на
генерала Наполеона и тиме је приговарао са-
дањем Наполеону. Само се по себи разуме, да
су обе ове скупштине растеране.

Међу пруском и аустриском званич-
ном пресом заподенула се жестока кавга. У
„Пордаг. Ц.“ изашло је више чланака у којим
се на аустријска официозна пера напада. Тако
међу осталим пише „Н. Ц.“ у своме уводном
чланку од 12. апр: „Људи који су добили за
то налог, говоре из дан у дан како је Пруска
крива свима финансијалним економским и на-
родним заплетима. Независни органи у Аустрији,
Угарској и Ческој више су пута против овог
непоштеног поступања протествовали, али која
вајда, кад Аустрија мисли, да ће јој рат при-
помоћи, да поправи своје финансије, те ради
да се са Пруском завади, надајући се да ће
јој Маџари и Славени помоћи, да се освети
Прусима. Но ми мислимо, да ће се г. државни
канцелар, који је крив и заплетима од 1866
год. јако преварити.“

Официјозни „Ехо ди Парламан“ јавља да
су преговори између Белије и Француске већ
свршени. Ово лако може бити, ал тим се још
векаже да је и размирица међу овим две-
ма државама свршена.

Оступању Пољака из рајхсрата пише
„Газета Народова“: У клубу Пољском било
је најпре 19 доваљних заступника, да се нео-
длави са сабора, а 15 за то. Но кад се дочуло
да је одбор за жељезнице своја саветовања пре-
длавно, и одредио да се о концесијама за же-
љезнице тек онда договара, кад буду у рајхс-
рату са Пољском резолуцијом готови, (ово су
тога ради одложили да Пољаци надајући се,
да ће бар што се жељезнице тиче за себе
штогод израдити моћи и после резолуци-
је у сабору остану) онда је овај маневар
је у сабору очин и онима, који су били да се не-
одлази са сабора, и тако већина буде за из-
лазак. Да се Пољацима освети, говори се, да
сабор неће дозволити оне жељезничке пруге за
Галицију, што их је већ проповијало за ову
вемљу.

У рајхсрату био је 12. апр. на днев-
ном реду законски предлог о народним шко-
лама. Овај предлог јако је заседао у аутоно-
мовну поједини земаља, и тако за Пољаке из-

јави др. Грохолски да они неће тога ради, да
учествују у специјалној дебати. То исто учини
др. Томан у име Словенца, и барон Ђованели
у име Тиролаца, и сви ови изађу из дворане.
Сабор овим буде толико окрњен, да није ни то-
лико остало колко се иште да се закључи
могу донашати, и тако се морала седница за
време прекинути, и трчати по Бечу по оне
верне, који нису били тога дана у седници.
Сам Бајет морао је оставити званичан посао и
дотрчати својима у помоћ. Кад се довољан број
искупио онда је настало гласање, и читав је
законски предлог усвојен. И за овај излазак
министарет. неће остати дужно, баронима којима
може платити. Један од ових је др. Томан.
Обећано му је, да ће бити саветник код же-
љезничке управе, ал сад је питање оћел.

У Кортеској седници од 12. априла
предложио је Гародо, члан мањине, да рево-
луциона јунта у Мадриду изабере провизорну
владу, без провинцијалних јунта. Серано из-
јављује, да ће он одма одступити, ако се овај
предлог усвоји. Монархисте му ово одобравају,
а републиканцима није право. Г. Лопец напада
на политику свију министара. Мин. Зорила
изјављује, да се Шпанија нема бојати ни спо-
љашњи непријатеља ни револуције. Влада ве-
ди оће да учини, што је дужна, она оће шта је
год стало монархију, јер држи да са ре-
публиком долази авархија. Олоаса казује, да
Француска царевина никад не ће бранити не-
пријатеље шпанске, шта више да ће пошто-
вати вољу народну, која се у Кортесима из-
јави. — Мањина је закључила, да предложе,
да се све гране Бурбонаца и сви огра-
нци њихови изкључе од престола, и да се на-
нада на права, која извршна власт себи при-
својава. Унионисте, демократе и прогресисте
закључили су опет, да предложе, да се корте-
си изјасне, да нема узрока, зашто да се о
начину управе договора дотле, докле коншти-
туција не буде готова. Кад се једна династија
избере онда се само по себи разуме, да ће све
друге бити од престола изкључене, веле мо-
нархисте, но републиканци оћеду само да Бур-
бонце уклоне, јер се надају да се нико други
не ће престола примити. Монархисте опет ка-
зују, да је изгнање краљице Изабеле и њених
потомка већ свршена ствар и да се немају
републиканци тога ради ништа бојати.

Бугарски устанак креће се са про-
лећем. „Дунавска Зора“ пише, да се овог про-
лећа многи млади људи спремају, да иду у
планине да се сједине са Хаџи-Димитријем.
Већ је 1. марта једна чета од 17 момака оти-
шла тамо где је зимовао Хаџи-Димитрије.

У Македонији се, пише речени лист, такође
хајдуштво распрострањава. Тамо се прику-
пљају Бугари око војводе Спире који је пре-
зимовао са својом дружином у планини близу
Досата.

Устанак се овај још и тим подпомаже, што
Турци страшна насиља чине при сабирању по-
ва данка, и осим тога краду и отимају по се-
лима, на су се тога ради и са Черкезима сје-
динили.

Бугарски лист „Народност“ има један до-
пис о Бугарима у руској Бесарабији. У том
се допису јадају Бугари како су се горко пре-
варили, што су се надали да ће код Руса на-
ћи спасења, јер Руси су ји предали Немцима,
који су тамо насељени, да ови с њима упра-
вљају, осим тога и сами Руси чине така беза-
ковња са Бугарима, каква, вели „Народност“,
ни азијатски сатрапи не чине. О бугарским
школама нема тамо ни спомена, но је основана
једна гимназија у Кумрату, којој је цел да
поруси Бугаре. Зло код куће, изван ње још
горе.

Дуад-паша приспео је 14. априла са по-
вратка из Париза у Беч. Жељезнице турске
биће најамачно.

Београдски официјозни лист пише, да је
краљ грчки добио од султана скупопену, са
дијамантима окићену сабљу. Тешко раји док
се од султана поклонима примају.

Порта је наредила да се 75 регименти ре-
диза одпусти.

Рестаурација у Новом Саду.

Рестаурација у Новом Саду, која је јуче
одпочета, данас је 16. априла свршена, јер
данас противна страна није на биралиште до-
шла. Јуче је од 9. сати ујутру до 3. сата по
подне трајао избор два одбора, за кандидирање

часника, и за прибирање бирачки гласова. Од
1573. бирача било је 1427 на биралишту, и
србске цедуље добише 812 гласова противу
615 гласова, као што смо то јавили. Да је
резултат са бурним „живио“ био поздрављен,
разуме се, но противна страна није клонула,
него се упустила и у даљи избор; избор гра-
доначелника трајаше од 4. до 9. сати у вече,
и србски кандидат г. Стеван Врановачки до-
бије 819 гласова противу г. Андрије Флата
са 594 гласа, дакле 225. гласова више.

Неки Срби, кои познатој клици припадају,
пре подне, док је победа за Србе истина ве-
роватна, али ипак у комењању неизвесна била,
нађоше за добро код куће остати, или са срб-
ским противницима гласати, међу овима Миша
Шилић, и Илија Христић старији, но мало
ји је било; напротив неколицина Немаца, Ма-
ђара и Јевреја, као и 6 (не 12) Словака из
Петровца гласаше уз Србе; но ипак је Ср-
баља до 800 гласало, и како је свега 841
Србин уписан био, то се може рећи, да су
Срби у пуној мери на мету дошли; кои су
слабог здравља били, на којима су донашани,
и ако је највише 30. Србаља Новосађана изо-
стало, које због болести, које због непредви-
ђене препреке, а гдекоп што су одроди-
Салашани су особито се показали, и осветлили
себи и својој браћи образ, јер су сви дошли,
изузимајући болесну двојцу. Србски бирачи
били су узор свестности, трезвености, и уред-
ног владања; о лебу су цео дан провели и
издржали до ноћи, пили су понајвише воду,
тек су се по неки чашом вина или пива под-
крепити хтели; многи Срби нехтедохе ни чаше
вина или пива окусити, говорећи: имамо на-
питка, кад дело сретно свршимо, подкрепићемо
се. Напротив противнички бирачи провелише
у католичкој пошти, одкуд долазаху, цео дан
весело, ту се јело и пило на сву меру, и многи
се поизопијаше, тако, да ји је и сам кандидат
им Флат жестоко корео, и упућивао, да се на
Србе угледе, као на узор трезвености и реда.
По избору градоначелника буде даљи избор
на данас одложен, и Срби заверише се, да ће
и сутра листом на биралиште доћи, и да ће
изтрајати, ма колико избор трајао. Данас се
Срби искупише, но од противне странке нико
се непоказа; г. комесар пошље зато четворицу
србски бирача у кат. порту, да позову про-
тивну странку на биралиште, но тамо се нађу
само неки 15—20 бирача, кои дођу, но ни-
каквог одпора нису давали. Познати у Новом
Саду „Хергер“ хтеде са неколицином неки
протест дати, но комесар исти као неуместан
одбаје, и упуту исте, да се управо на владу
обрате, ако што против имају. За тим се на-
стави бирање, и изабрани буду акламацијом:
г. Милош Димитријевић за судца, г. Ђорђе
Камбер за капетана; г. Јован Радовановић за
вел. фишкала; код избора вел. бележника по-
ремети се ред програма, и место г. Лазе Ко-
стића буде већином извикан г. Коста Триз-
ковић, досадањи подбележник за вел. бележ-
ника; за сенаторе буду акламацијом изабрани:
г. Јован Хаџић, Милош Јездимировић, Павле
Новић, Алексић (Србин кат. вере), Радослав
Манојловић, и др. Лазе Костић. За подбележ-
нике изабрани су акламацијом: Имре Балла, и
Миша Димитријевић, Новосађанин, докторанд
права; даље су изабрани за физика др. Јојкић,
за мерника Мојсило Костић, за грунтоводника
Франц Мозер, за екзактора Коста Новоковић,
за архивара Стеван Костић, за хирурга Франц
Пеак; овај последњи већином гласова противу
програма, у ком је Боднар, Мађар, кои је у
Србији служио, за то намењен био; на исти
начин за подкапетана противу програма би
изабран Мита Калић на супрот Марчековићу.
И тако осим промене у градоначелнику и
судцу, промене у бележничтву, и приновлењу
једног, и односно два сенатора не учини се
промена спрам рестаурације од год. 1867. но
Срби не само да потврдише, него и преоблише
своју белегу, пошто су сад све сами Срби у
магистрату. Противници што су тражили, то
су нашли. Спрам свести србске непомаже ни
притисак, ни заштита владе. У представниш-
тву изабрано је 58. Србаља, а 36. Друге на-
родности, међу којим последњима два Словака,
и два Словенца. Представници су ови: I. чет-
врт: Др. Светозар Милетић, Малетић Јован,
Радуловић Коста, Стајић Никола, Недељко-
вић Ђорђе, Вишња Александар, Мозер Франц,
Кода Ђорђе, Николић Стеван, Малчић Миха-

ил, Полит Јован, Шмер Јаков, Цоцек Алојс,
Медурић Јевта, Симел Јован, Поповић Марко,
Грозингер Вилхелм, Алтвирт Фридрих, Бузек
Антон, Винкле Стеван, Менрат Лоренц, Витан
Михал, Клумак Јаков, Бапа Јанош, Ернст Јован.
II. Четврт: Кондорони Ђорђе, Аведик Карло,
Лацковић Павле, Чакра Емил, Цетл Јозеф, Бала
Павле, Хлавач Карло, Исаковић Коста адв.,
Ракић Ђорђе, Адамовић Драгутин, Ђурић
Живко, Белохорски Гавра, Лантхофер Товиш,
Шевић Ђорђе, Сланкаменац Тоја, Лудвиг Карло,
Суботић Сава, Сакач Андраш, Бибић Дими-
трије, Алексић Алекса, Кистнер Јован, Хезнер
Карл, Тимбауер Антал, Сабо Јозеф, ковач,
Саба Јозеф, молнар, Боднар Михаел старији,
Кнап Адам, Галовић Јозеф, Ласло Шандор.
III. Четврт: Др. Јован Суботић, Мачвански
Јосим, Павловић Стеван адв., Петровић Анд-
рија, Захарић Александар, Др. Максимовић
Светозар, Фуксхофер Франц, Јеленић Стеван,
Бајић Данило, Савић Јован Шпилер, Новић
Ђорђе, Поповић Гавра, Марковић Сима, Јова-
новић Јован сапунџ, Станислављевић Никола,
Вајсел Антон, Дицген Емерих, Буђановачки
Каралам, Димити Јован, Дерра Ананија, Дави-
довић Маша, Матић Јован адв. IV. Четврт:
Јевтић Стеван, Недељковић Никола, Шилић
Павле, Керчевић Стеван, Мијатовић Гавра,
Миодраговић Максим, Косировић Живан, М-
личич Игњат, Попадић Михаило, Вучетић
Јаша, Татић Петар, Рабштерн Аврам, Пана-
отовић Јован, Обрадовић Галиша, Петровић
Сава Золота, Видаковић Сава. V. Салаша:
Зарија Шилић, Пејић Мита.

Противна је странка за чланове одбора би-
рала: за кандидацијони одбор Ф. Горјупа, И.
Фукса, Јоз. Фетера, К. Хезнера, Ф. Јауса, У.
Поповића-Пецију, Ђорђа Вукчевића, Илију
Христића старијег, П. Лакића, Емила Чакуру;
за прибирајући одбор: Ђ. Молнара, К. Гро-
зингера, Ст. Баллу, П. Полака, Ф. Хоровица;
Косту Поповића, Јевту Медурића, Ан. Дерру,
Павла Михајловића (учитеља) Јов. Стефан-
овића. У листи представника имали су 17. Ср-
баља, и то таки, кои су њима по вољи.

Избор је представника обављен давањем
листа; и како је то једино гласање данашње
по имену било, видило се из тога, колико је
бирача данас било на биралишту. Избројано
је 744 листа, нека је десетак било од бирача,
кои нису Срби, остаје на Србе ипак око 730.
Међутим изјутра је био подпуни број Ср-
баља, но више је њи до подне отишло, ви-
дљиви, да нема противне стране, и мложину
Србску.

По свршеном избору г. комесар изјави, да
ће сутра бити скупштина магистрата и пред-
ставништва, у којој ће се заклети магистрат,
и где ће се оване власт вароши у руке пре-
дати; г. комесар је свршио рестаурацију са
изјавом захвалности бирачима, што су уред-
ништва даљем своим засведочили политичну
зрелост и свест за уставни живот; ми дода-
јемо, да је то у Србаља и год 1861. и 1867.
при рестаурацијама било, да Срби нису ни-
кад онаки били, какви су од противника свој,
а и од самог г. комесара описивани, као што
смо то из речи самог министра унутрашњи
дела на сабору чути прилику имали, а неза-
тварајући своје очи пред правдом, и истином,
кад је и на страни противника наши видимо,
радо и ми засведочавамо, да се и г. комесар при
акту рестаурације по закону, и непристрасно
владао, што су му и бирачи одобравањем при-
знавали, наравно неодобравајући тим и сам
незаконит терен, на кој га је влада и
при овој рестаурацији поставила, а још мање
одустајући тим од тега да досадашњост, и од
протеста противу многи незаконитости уложени.
Влада се пак сад и по трећи пут могла уве-
рити, да је већина, и умна, и морална пре-
вага на србској страни.

Чује се, да су противници србски и опет
наумили горе протест дати, и то као бајаги,
да су Срби већином тим задовољни, што су гла-
сали на туђе цедуље они, кои нису бирачи.
Но контрола је била на три места до дворане
бирања, и тек овде четврта, и сваки је на
три места поименце прозиван; догодило се, да
је један Србин са цедуљом свога од сунтог
сродника дошао, мислећи, да ту има замене,
и јуче је ватворен, и данас пуштен, али се
таки поједини премда некажљиви случајева и
с друге стране догодило. И не да се ни но-
мислити, да би комесар допустио или кроз пр-

ете погледао какве незаконности и nerede на корист српске странке. Питање пак и пошто тога остаје: како стои са непрестаном борбом противне странке, да су они у већини? Није ли садања рестаурација показала, да су Срби, ма да су им је број бирача здраво скрсан, ипак у већини?

Шта се користила влада, што је Нови Сад скоро годину дана под притиском држала, и толике новце на то потрошила? Није ли исти магистрат са променом главе остао, још у умложеном броју Србаља, и нису ли они Срби остали представници, кои су и пре били, само што је један денуцијант Србин из представништва истиснут?

Или влада мисли, да је са главом промунуто и срце и душа Србства у Новом Саду? Дела ће показати, да ће у варошком општинству Новосадском исто срце кудати, и иста душа дисати, и да је свест о српској народности и уставној слободи у Новом Саду духовна имаовина велике већине Србаља, а не поједини људи.

Нов атентат у Србији.

Један од првих и најважнијих енглеских журнала, „Дели Телеграф“ донео је из Беча допис, у коме се „из са свим поуздана извора“ јавља, да се у Србији нов „атентат“ спрема. Жртва атентата имао би бити Миливој Петровић. Као глава завери што атентат спрема, означаје се Милорад Медаковић, који у руском конзулату у Београду за плату служи. Додаје се, да атентат постигу неки „руски агенти“; даље, да Милорад брат као „руски емисар“ у Новом Саду, „панславистички“ орган издаје. Најпосле се вели да се војски, стојећој као и народној, у Србији, мало веровати може, и да ће партаја Карађорђевића, над фамилиом Обреновића победу извојевати.

Ми остављамо бечком дописнику „Дели Телеграф“ да докаже „поузданост извора своих“ али зато несмомо прећутати нека факта, која се чудновато подударјају са вошћу енглеског журнала.

Пре свега познато је, да је Милорад Медаковић, који се означаје као глава завере, био некад кнежев секретар на Цетињу, па је морао доћи из Црне горе, неки веле, под кецелом, пошто је на њега пала сумња, да је са „николовићима“ спремао атентат против живота кнеза Данила, чији је лоб и со јео.

Има их, који и грозно убиство кнеза Данила приписују утицајима оних, који су за живота тога кнеза морали чистити се из Црне Горе. Било то основано или неосновано, сасвим је извесно, да је данашњи плаћени слуга руског конзулата у Београду М. Медаковић интриговао противу кнеза Данила, кад је овај у Црној Гори владао; то нам Медаковић и сам признаје у својој брошури о Црној Гори, коју је лане у Новом Саду печатао. А ко је био кадар да интригује на огњишту соколова српских, противу честитог кнеза Црне Горе: може ли се томе веровати, да свој стари занат и у Београду, под закриљем стране дипломатије занатли не би хтео?

Да Медаковић и под владом кнеза Михаила није мировао у Београду, то сведоче међу осталим његови интригантски дописи у „Напредку“, којима је сваком приликом трудио се, да што дубље изрије ону провалу, коју неверни министри кнеза Михаила беху направили између владе и свесних патриота у Србији. А колико се на искреност Медаковићеве привржености кнезу Михаилу рачунати могло, то је најбоље показала истрага противу Карађорђевића у Пошти; ту се, као што знамо, осведочило да је дружина „Напредка“, којој и Медаковић припада, у исто време кад је јавно узимала реч за кнеза Михаила, потајно и у дослуку са Турцима писала, печатала и хранила прокламације, за крваву буну против кнеза Михаила!

Кад је то све пред законом осведочено, и кад се погледа на бездушност и беззидност, са којима је дружина „Напредка“, у пркос јавној истини, своје издајничке и кривичке намере, те само појединим патриотима, него и целокупној омладини српској подметала и подмеће, да би једним ударом оборила у српству све што осигурава будућност народну: онда се двалут размислити морамо пре него што би одрекли свако значење вести о новој завери у Београду.

Јако пада у очи, што руски конзулат у Београду, у коме Медаковић функцира, држи своја врата отворена јавно познатим противницима данашње владе у Србији. Ми бар не можемо да верујемо да би руска влада могла бити склона, да прими под свој скут оне, које је глас народа одавно означило као одметнике, и у к-је народ никад поверења имати не може; то не можемо да верујемо, и зато питамо, одкуд да би дипломатски барјак велике славенске и братске државе служио у Београду као врзино коло, око кога се „нечастиви“ куше, одкуд да то тако бива, баш од како је тамо нашао уточишта познати интригантски дух, који се на Цетињу скрасити немогао?

Чудновату мисао о двострукој способности М. Медаковића, пробуђује још и овај факт.

Као секретар кнеза Данила, он се из петних жила грудно да поквари дипломатске послове, којима се ишло на то, да се Херцеговина и Босна присаједине Црној Гори, докучујући, да се само јуначким мачем са Турцином поравнање учинити може. А кад 1866. све говораше да је време, да се јуначком децом једном за свагда одбрани слобода, и оствари уједињење српства: тада тај исти Медаковић, што на Цетињу нехтеде ни чути, о дипломатском присаједињењу Босне и Херцеговине, започе са својом дружином у „Напредку“ просипати грдњу на све који дизаху глас свој за јуначку радњу Србије и на сва уста предиковаше дипломатско присаједињење Босне и Херцеговине! Да они, који су кнезу Данилу у највећи грех и као издајство рачунавали тежњу за добитком Босне и Херцеговине на мирну путу, да ти исти подржавају шуровање са Турцима, под изговором, да се тек дипломатским путем до Босне и Херцеговине доћи може; да се ипак Црногораца без довољне ратне припреме гони на крвави мегдан онда, кад је све око Црне Горе на опрезу и до зуба наоружано, а да се уздржава од јуначког похода Србија, која преко сто хиљада најбоље наоружаних бораца на бојно поље ставити може, и то, да се уздржава онда кад је све напред зове, и кад је успех њен са сваке стране извесан: то је права демонска дволичност, дволичност којој нетреба тражити коментара у бечким дописима енглеских журнала.

Најпосле не можемо прећутати ни ова околност: У „Напредку“ од 1867. највише дописа из Београда у којима се без сваке лтедње бацају под ноге јуначке заслуге Црне Горе за цело Српство, па се описује њено стање под владом Петровића као најнесретније и тако да Црногорци морају од некуд са стране своје спасење очекивати. Некако у то време, кад се у „Напредку“ о Црној Гори тако жалосно писало разаслана је из Трета једна прокламација, којом се Црногорци позивају, да устану против кнеза Николе, да га са престолу оборе, и да се ставе под владу кнеза Михаила. Та прокламација, писана је кинеским словима, послана је анонимно и уредништву „Заставе“ и ми мислимо да је данас без сваке штете јавности предати можемо.

(Продужиће се.)

О продаји крајшних шума.

Говор заступника господина дра Анте Стојановића (у саборској сед. 21. марта.) (Продужење.)

Сада би друго гледиште било, јуридично. То питање симплицитер гласи овако: Је ли бојно министарство властно, продати те шуме или у опште продавати те шуме? Ја од своје стране кажем, да они тога права немају. И ту ћу бити кратак, и јасно ћу главне разлоге навести; јер је causa longa litis; тај је пункт тога предмета извршило заступништво општине Викивачке у својој репрезентацији на Њ. Велич. него, у колико сам ја на брзу руку могао схватити, језгра је у следећем. По §. 18. и 19. њихова милитер-гренцштатута од 7. маја 1850. имаду граничари право у свим ераријалним шумама тако звано сервитуте. Који су то сервитути? Прво све ераријалне грађевине у опште; друго, све односне власти морају из тих шума давати бесплатно све оно, што треба грађе за цркве и општине; треће, све гориво, или дрва, која су потребна за гориво које општине; четврто, бесплатно имаде такођер добивати сваки појединац онолико, колико треба за грађу и за гориво, надаље он има за своју порабу палу и жирење; онда има право огранке купити такођер и у оно доба, кад није код њих тако звано Schlag-Zeit; надаље имаду право изкрити све окове, које би удариле у њихову земљу. Мислим, да ће бити и више тога, али у кратко само навађам те сервитуте. Ако се по наредби министарства ови 30.000 јутара прдаде, онда ће бити житељство границе окршено у праву уживања тих сервитута, јер §. 18. и 19. каже, да то њима у сви шума припада, а то г.г., како је и у журналистички свуда вођена разправа о том, излази на ово, да су то заиста сервитути. У том положају како може војно министарство имати право, и тако на лако одредити, да се шума има продати? Код праведне владе бива то сазвим другачије, и тако мора бити, да су сервитути; гђе је тако неуредно стање, мора се уредити најпрво тако звано сегрегација, т. ј. дати сваком своје. Ове обшине, звале се урбарске или политичке, имале су право уживати толико и толико, тому размерно чини шума околико, дакле, околико се шума даје итд. неким се даде размерни део, а што веома одлучује у војничким-граничарским штатутима, вели се, као што је у осталом и наравно, да свака општина и свако село има добити своје

шуме око себе, кад ју има, и кад му ју је Бог дао, не пак да иде у пету општину. По тој наредби, кад би се ово 30.000 јутара прдадо, онда би те општине дошле у положај, да добију, не знам гђе шума; јер оне, које би биле обликне, неби више биле за њихову порабу, јер одкуда грађа, кад би се, што је добра, извезло, а што је горе, остало. Дакле подпуно право има граница захтевати од војнога министарства и у опште од владе, макар да је и фактична, јер ја ју де јуре признајем, да не само закон, него бар правду врши; а праведно је, да се они намирне, чије је право, па онда што остане, тим да се располаже. У сви држава, које национално терају тај посао, кад остане сувинак шума, и за њих се донесе закон, да се несму девастирати, како ко хоће. Самовољно нека се не ради ништа. С тога разлога држим да бојно министарство нема право, те шуме продати пре, него се сегрегација изведе, и док се њиме, што је њихово недаде. То је друго гледиште.

Треће би гледиште било трговачко, или тако звано народно-господарствено. Предмет је мало сувопаран, но ја ћу га прекратити.

За трговине ја бих рекао, да је у нашој земљи и у опште у круновини примитивних назора доста, и управо овим, што трговачким начелом следиле нисмо, дошли смо у многу неприлику на штету народнога државнога господарства. Сваки народ и свака земља има тако рећи своје одређење, шта да има радити; н. пр. у Европи може се узети запад и југ, да имаде већом страном индустрију, исток и сјевер у опште се каже, да имаде руководити производе земаљске; наравно, ту има мање више изнимке. Кад узмемо то, онда можемо узети, да специјално префем на нас, Угарска је у том обзиру „Kornkammer“; за Славонију, Хрватску и Далмацију може се казати да је „Holzkammer“. По нарави својој Далмација то није, али, ако се буде ово примило, што војно министарство ради, и Славонија доћи ће, докле је и Далмација дошла, да ће постати ћелаве главе. (Тако је!) Далмација била је обрасла са шумама, сада више шума нема; а и добар комад горње Хрватске такође је већ опустошен, сад би ради доћи и на Славонију, и ако се, како велим, тако буде поступало, сигурно ће и ту тако бити. За провинцијал река бих ја, да је богме и Славонији учињено оно, што се учинити смело не би, ако сада још и граница буде на то ишла, онда ми не ћемо доиста бити оно, што по положају и богатству нашем бити морамо, т. ј. „Holzkammer“.

Господо! Узмимо, како је изгледала Славонија пре 30 или пре 50 година почем од утока Муре у Драву до Дунава, па од Саве и Земуна до границе Хрватске. По целој средини Славоније саме су прашуме, чисти фељичански стољетни растови, један као други, као стреле. Кад је ко путовао кроз Славонију, није из шума изашао; кад у село, нема шуме, а кад изађе из њега, ето га опет у шуму, и ови прашума, моја г.г., данас нема. А од куда је то дошло? Било грађевино дрва потребно, а они, којим је до тога било стало, да се извезу, наишли су у Славонији. Главни узрок међу осталим био је, што нисмо имали комуникације, извозити се није могло.

Кад је настало време, да се растови прдају, онда ако је трговац 5 или 6 фор. понудио, посједник је држао, да је велику цену добио, и био је тиме задовољан. Наравно да онај, ко је то у руке добио, и богме тако једини дрва се добио, никакве штедње није изводио, него је само за своју корист радио, и то је све тако по мало ишло, али не у већој мери, него што су поједини људи узели манипулацију, и тако рекавши био је монопол у Славонији. Шумска такса била је онда 15 ф. а уз ту таксу највећма су похаране шуме, јер је тако ниска била, и купци су три пут више добили. Највећма су похаране шуме, кад су у францеску из њих дуге куповале. У каквом су мерилу онда шуме сечене код нас, можемо знати, ако се сетимо, какве су послове радили Скарпа, Враничани итд., који су шуме израђивали које у Хрватској, које у Славонији. На то су Францези око своје међутим бацили и у помоћку жупанију наишли су, да и онде здраво добро могу изићи. А што је дало повода да су у Славонији и помоћку жупанији, да је највише прирасло, наша властелинства тако немилосрдно решила тих шума?

Колико ми знамо, порез никада није била рубрика у прорачуну властелинства до год. 1848.; после год. 1848. дошло је до тога, да и они морају плаћати порцију. Будини од свих страна натерани узели су властелински милити, да им шуме подају никакве хасне, и да ће њиховом продајом намирити порцију, те свој други иметак и земље консолидирати. Дакле су сваку понуду држали за веома сјајну, а то је главни узрок, који је властелинство лишило шума у оно доба; најбоље шуме давали су уз малу таксу, а за то време нису се задјали скоро ништа; кад је права цена шу-

мама дошла, онда су нашли, да их нема. По сле је ствар сасвим други замашај добила, почеле се градити велике пиваонице, знамо за гласовитог Дрежера, који је познат по целом трговачком пијућем свету; почеле се градити у велико жељезнице, вањогради су добро родили; и то су све ствари такве, које без добре грађе обстојати немогу, а то су наше шуме.

Сада су наша властелинства осетила, да је цена и вредност дрва скочила, али је код многих већ касно било. Које су шуме пре највећу вредност имале, дали су уз јевтину цену, а сад, кад је конкуренција настала у ово новије време, најгоре су шуме, које пре нитко није хтео, и у којих никада смикре не бијаше, уз бољу цену продавали, него онда оне, што су биле најизврстније. Узрок је тому, како рекох, конкуренција, а конкуренција је настала отуд, што су се комуникационална средства умножила, а наипаче што је све градиво и дуге францеске до оно доба давала Немачка, Ческа и Моравска, и кад је код њих издало, бацили су се онда на Хрватску и Славонију, пак се је ту израђивала шума, док је и ту монопол престао, и конкуренција се побољшала. Какву то разлику чини, доказат ћу најбоље цифрама. Ако ми дозовди вис. кућа, прочитати ћу статистику ових такса шумских.

Од године, узмимо од прилике 1840. до данас, шумске су се таксе у трговачком свету по хиљаду комада дуга „Прима“ т. ј. најбоље каквоће, какве их могу дати наши растови, овако плаћаће: Од год. 1840 до 1850 по 10 фор., од год. 1850—1860 по 15—20 фор., од 1860—1862 по 25—35 ф., од 1862—1866 по 40—50 ф., од 1866 до данас по 55 а и 75 ф. Дакле из статистике види се, како је трговина у нашој земљи расла, и какав је замашај узела, што је дало уједно повода, да су се шуме све више и више трошиле највише из узрока, што није било конкуренције, те су поједини људи монополизирани, а властелини мислили, да имаду добру цену, те да могу продавати шуме, јер не коштају ништа.

Питање је из ови премиса, како стојимо са будућношћу? Ја од своје стране кажем, да је прогностикон јако добар, што се тиче шума, које још данас обстоје; ни у Немачкој, ни Моравској, нит у Ческој нема више толико дрва, да би могле намарити Француску са дугама. Немачка једва има се за саму себе дрва, тако и Ческа и Моравска. И у Угарској у Поцију најбоље су шуме растове већ изкрчене, помоћка жупанија, која је била натучена са растови, изкрчене је за дуге. То изкрчење разумем тако, да је изкрчено оно, што је боље, и оно што је остало, није за грађу. Како да су шуме изкрчене у помоћкој жупанији, то знамо на памет, јер дан данас н. пр. каптол веспримски, каптол печујски, гт. властелини Батави, Шомшић, Фестетић итд. и нису већ посједници шума, јер су и у оно доба у невреме продали. А како код нас у Славонији властелинство стои, знамо то добро, нетреба много говорити; осим два властелинства, у другим мислим, нема више никакве шуме, јер је у невреме продана, особито она, што је дана пре 10, 12 год. Ми знамо, како изгледа у властелинству чешинском, напшиком, у Ђаковачком, у Терезовцу, Градини и т. д. Ту што је било блага, прошло је. Сада гт. можемо за сигурно, и морамо узети, и ја кажем, да је прогностикон добар за трговину, али само под тим уветом, буде ли што остало. Ако пак војно министарство изведе намеру своју, онда је прогностикон никакав, јер ће на ново доћи монопол, и опет ће трговини смртни ударац задан бити у том обзиру.

Кад ми гт. узмемо, да Француска преко год. треба 30 мил. дуга, тако зване „француски“, кад узмемо, да Немачка треба на годину 1 и по мил. баварске грађе, кад узмемо то, да су комуникационална средства јако олакшана, кад узмемо, да нашем дрвету, као што га је у Славонији, равна нема до данас, онда ће бити оправдано оно, што сам казао, да је прогностикон с уветом добар; јер мора се узети, да из далеко још није цена и вредност дрвета постигла врхунац. Кад се данас плаћа тисућа дуга до 75 фор. то сигурно за 10 година буде alterum tantum. У опште, то је питање, које се не да прорачунати. Вели се, као што сам пре напоменуо, конкуренцију ће држати Бјелеска и Америка, но у трговачком свету већ је то доказано, да се ни американоско, ни енглеско дрво не може узпоредити с нашим растом зато, јер трговци кажу, да је најизврстније растово дрво хрватско, које се даде цепати на мањо од пол палаца дебљине у комади од 3—5 стопа дугим, а енглеско и американоско да се не да. Дакле ми се у том обзиру конкуренције бојати неможе, из чега ја извађам и кажем то, да је будућност трговине у француских руку у том обзиру за нас добра.

Sed ut redeat tandem, unde digressa est oratio nostra! Да пређем на предмет, кои се нас највише тиче.

Ја сам казао, да је у будућности за нас добар прогностикон у том обзиру; али моје је поуздање сасвим уврзано наредбом војнога

министра, које сво одређује, да се прода 30 јутара. Жалостно је заиста, да ми у тако важном предмету, који је од толикога замаха за нашу домовину, где би морали на позитивним датима говорити, основати и радити, ти позитивни дата немамо. У тако важном предмету све се потајно ради! Овде и онде пробајући тек човек великом муком и поволом може до чега доћи; али на последку тако је, и нама непростаје ништа, него да се на предњем ословимо. Али имаде шпак некоји ствари, које су сигурне. Сигурно је и, пр. то, да је војево министарство одредило продају, и већ наложило, да се има у 20—25 год. испршити; сигурно је то, да је г. Доменен-директор Весели те шуме проценио, знадемо и то сигурно, да су већ у трговачком свету оферти поднешени оном консорцију, о ком сам у почетку имао част вис. сабору телеграм прочитати; сигурно је и то, да министарство осврва на следећим раздовима своју наредбу: Оно каже, да су растови у тим шумама већ на умору, да те шуме, као што би требало, користе недовољно, и у обште да има сувишно ти шума у граници, и треба ји дакле крчити.

Мора се рећи, да имаде у тој ствари истине; истина је то, да мале часне доносе те шуме, и у обште, да ону корист ни влади ни земљи испружају, коју би пружати морале; али томе узрок нису шуме, него они, који с њима манипулирају. Ако је каква наредба у шуми, влада је крива, јер она је зато, да ред направи, а крив је и систем, по ком се досад поступао код продаје шума. Кад се наиме продаје, мора се најпре у горн булетати, пак онда контролирати, кубитирати, и што ли ја знам, какви све комисија треба, док се што из горе изведе. Нека се све то уједностручи, пак ће шума другачију корист доносити, особито, кад се увде онај ред, кон у том код свију културни народа стоји, наиме, како се морају шуме сећи, и како се има с њима поступати. То је, као што је досада свуда изкуство ту истину посведочило, да шуме, ако се путем лиценцијације продају у појединим, чим мањим парцелама, тим бољу корист доносе.

Што се тиче тога, да изумиру растови брзо, и да су већ изумрли, и да ји треба продавати, ја би на то приметити имао, да у свакој шуми има растова, који су изумрли; али из тога само следи, да поједине такве горостасе треба утаманити, а не целу шуму; ми знамо, да су такви стари горостаси по изказу вјештаца и трговаца, најбоља „prima за дуге француске. Дакле нетреба зато, што су поједини растови неваљали, целу шуму изкрити. У осталом и праведно се мора питати, кад почиње тако звана старост раста, да се мора утаманити? Човек као дете игра се под великим растом, пак човек одрасте и остари, а раст увек једнак изгледа, није живот код раста као код човека. Одкуда баш ратно министарство знаде, да је велика „погибел у одваљци“; да ће изумрети ове шуме, и да ји треба посећи? Ако је нужно, да се мора та шума изкрити, зашто је министарство одлучило тако дугачак термин од 20—25 год. да купци раде, како им је воља, зашто није одредило, да се одмах изкрити, било напустити регименте, нека ји посеку? Дакле министарство само себи противуслони; а разлог нестоји; да треба зато целу шуму посећи, што има растова који су изумрли.

Што се вели, да имаде у граници врло много шуме, дакле да се може продавати, узмимо рачун. Министарство каже, да имаде 130.000 јутара, 60.000 потребно је за граничаре, остале 70.000. Од тих 70.000 може влада узети 30.000 и продати их у великом комплексу и још остане 40.000, што је по њиховом миљењу за партијалну продају. Ево г.г., као што је сигурно и вештаци знаду, и дотична она комисија, да управо у томе грму зец лежи. Бисер растова правих и најбољих у целој Европи управо сачињава овај комплекс од 30.000 јутара. Изчувај човеку срце, пак није човек више. Који ових 30.000 јутара, кад се продаду, буду имали у својих руку, они ће бити господари, а оно друго 40.000, што је још за продају парцеларну, то нема оне вредности. Кад се то узме у обзир, да по првашњој мојој дедукцији тако добре растовине нема у Славонији, онда се мора узети, да имаду криве појмове о трговини са дрви она г.г. од министарства, која су ту продају наредила. Ту још не узвмам у обзир, да ће цена за кратко време бити друга него што је сада. Продаја ових 300.000, које су језгра све шуме, ако се другим начином буде с њима располагано, онако, како треба, сасвим ће у народном господарству другу корист довести, представљајући, да је јурисдицно питање решено, на име, да се свака обштина задовољи у погледу компетенције, која јој припада.

Вели се, да треба дати у великом комплексу продати шуме, јер ће се тим добити, а велики капитал да је једини кадар произвађати. Моја г.г.! Велики капитал захтева и велику корист, а кад се парцеларно продаје, сваки поједини задовољиће се и с мањим добитком, а сва та велика г.г. консорцијашки гледају, да

много добију, а недовољно ће и добити. Дакле није о том in principio разговор, да ли се има што продати, него којим начином; а овај начин по миљењу министарства неваља. Највећи је разлог овде, ако узмемо, како су процењене те шуме.

Јавна је тајна, да су процењене два пута, ако се не варам; први пут биле су процењене на 9 милиона. На једанпут угарска влада, тако јављају јавни листови, притегла је господу на одговор потакнућем од стране наше, и потакла је то питање, којим правом се те шуме продају, у чем и она има реч. Дакле поводом корача, које су угарска влада и наше министарство учинили, израдило се је тобоже од оне стране, да се је морала ствар извидити на ново, јер у Славонији имаде људи, који знаду ценити шуме, као и г. директор Весели, пак се је пронашло, да ни разговора не може бити од 9 милиона, него је процена изнела 21 милион, како неки кажу, а ја кажем из поуздане вести 24 милиона.

Господе! Што мислите, кад данас ти 30.000 примаврсти вреди 21 мил., што ће то вредити по правој њиховој вредности, не ћу казати на годину, него да се продаја парцеларно раздели, колико ће донети после 10, 20 година или за четврт столећа, као што овде ратно министарство одређује? Је ли г. Весели кад одговорио на ово питање? зар се не ће подигнути цена? и каква је он пророк, да зна, да не ће бити већи, него што је данас капитал из шума, које треба чувати, као што свето писмо каже: „boni pastoris est tondere, non deglubere oves“. Ако госп. Доменен-директор, који је главни референт, може на то питање одговорити, да за 26 година не ће бити већа цена код оваквих комуникација, и код овакве оскудне шума, онда ћемо приволити на продају, али морамо најпре рачуно те прегледати. То је дакле фасит да су шуме два пута процењене, а између обих процена прилична је разлика.

Ако је то, онда мислим, ако би се од стране Угарске и наше још један пут процена учинила, да би се можда нашло и 35 мил. вредности. Г.г. која су била у комисији, честити су мужеви, — жао ми је да им незнам имена, да и потомству остану у слави — сва су пронашла, да се несме тако продавати, него парцеларно, а то они нису заман рекли, него су ствар добро разумели. Дакле о таквој продаји неможе по здравом разуму бити разговора, не треба нам бити трговци, па да разумемо, да такве шуме, које су најбоље и једине у Европи, сада све за једанпут дадемо, да ће консорцијум онда држати монопол, и нама изпод брка тај комплекс мањим трговцима препуштати и добити alterum tantum, дочим нетреба ништа радити, него само контракт поднети. То знамо и сами, нетреба питати г. директора Веселија. То је проти здравом разуму, да се продаје шума тако, да је купац властан изкрити ју за 25 година за цену, која данас постоји, дочим имамо доказа, да цена расте. Дакле, да и некажем, да је против закону, то је против здравоме разуму.

Господе! Од Бога је то грех и од људи срамота, није право, да влада тако поступа. Ја сам тога миљења, колико је год снаге у нас, да се тому одупремо и нашу реч подигнемо за обрану шума. Некажем само за обрану Славоније, као да је нам једино стало до тога, да шуме остану нама, или Угарској; тако је вентилирано с оне стране у журнали, где се каже, да се ми одупремо зато, јер оћемо, да себи тај капитал узмемо, дочим они требају новаца, и толико су паметни, да сами пре шуме продаду, и онда, ако се већ продати мора нека нам буде земља.

Г.г.! Доста зло и жалостно, кад у једној царевини један другога, да се лако изразим, надмудрујемо. Та је продаја несрећа за нас, за Угарску, и за целу царевину; јер се народни капитал подсеца; ако данас продајемо и добијемо 21 мил. онда за увек ништа више немамо. То изведење види ми се тако, као код онога Индијанца, који је, лећ ићи на дрво по крушке, посекао крушку, те лега на трбу, и јес крушке, а после никада више није имао шта јести. Дакле, што је год у мени снаге и индигнације, шњом би изразио одсуду против такову поступању. Ја мислим, нека вис. сабор у том обзиру каже, треба иде, и по закону имамо право и дужност, казати своју, јер та праведност собом доноси, и јуристични и трговачки обзари рег eminentium говоре за ствар, а законитог пута и начина имамо доста. Мислим, да ми овде за сада, као заступници народа, од своје стране учинимо тако, да г.г. она, која ће доћи у угарски скупни сабор, буду знала, што ће радити; имадемо подпуно поуздање, да ће наш светли бан за то имати бригу.

Ја бих вис. сабору предложио, да закључи следеће: Сабор краљевине Хрватске, Славоније и Далмације, протестујући против продаје шуме од 30.000 јутара, коју је министарство ратно у Бечу у бродској и варадинској регименти одредило, изјављује, да г. ратни министар Кун овим својим поступком крши закон, и то, закон нагодбени од год. 1868., што га

је Њег. Величанство свечано потврдило, обећавши, да ће га, као и сам држати, тако и од други држати дати.

Дакле уз просјед изјављује сабор, да г. министар крши закон, којега је Њег. Велич. санкционирало, а поједно, будући је време прешло, као што сам у почетку говора казао, будући да ће за четрнаест дана бити дефинитивно ствар закључена, да се репрезентацијом Њег. Велич. умоли, да министру ратному г. Куну, налог изда, да закон врши. Ја мислим, да ће то добро доћи нашим земљацима из винковачке штабалне обштине и других, које су депутацију послале непосредно Њег. Велич. краљу, молћи, да то зло од њихове домовине одврати. Препоручујем дакле висок. сабору свој предлог. (Живно).

ДО ПИСИ.

Из Кулпинског среза. Према је избор посланика у овом округу већодавно пронаша, мислим да ће поштовани читаоци овог штованог листа, кад угледају наслов од куд гласи с вољом цео догађај што се збова пре и после избора; а и јошт до данас шта се збова промотрити.

Познато ће бити нашим ученим људима; а особито г. учитељима, да је учитељу Николи Бугарском подпора из краљевске благаянице од 100 фор. одређелена; али неће бити познато, да тај исти учитељ још до данас тих 100 ф. примио није.

Ево узрока зашто: Будући да је исти учитељ имао ту суму новаца примити од г. солгабирове војска учитељ добије од свог доброг пријатеља поруку да може доћи у Петровце кад хоће по своје новце; овај после неколико дана отиде, ал не бежаше солгабиров код куће; учитељ вративши се кући немогаше срцу одолети, да се не сврати у Кулпин, будући је чуо за сјајни дочек Паулинијев како у Новом Саду тако и у Петровци: Тај исти дан је био Паулиније у Кулпину. Учитељ невољајући Кулпинске гује и крвопије, сврати се да поздравити врлог и редког славајанина и брата србског. Том приликом г. Паулини пошаље по учитељу писмо на свештеника лутеранског, у ком је писму стајало, кад долази Паулинија у Кер? —

После неколико дана дође Паулинија, и буде код истог свештеника на ручку, ал пре него што ће отићи на ручак, отиде у обштинску кућу, да се каже које г. нотарош му одговори да су сви на Димитријевића страну. Г. Паулини отиде србском свештенику, који је тако исто рекао, као и г. нотарош; ал треба да знате господо и браћо, да г. Паулинија није заборавио ни сирому учитеља, и њега је удостоио те части. — После подне искупе се људи код сосоке куће, ради су били видети г. Паулинију, јер су читали његов програм још пре; Натарош је говорио људима, кога је је рад видети и с њим говорити, нека иде код швабског попа? на које су му људи доказивали да је у Сосокој кући место, за обшти говор што се народног благостања тиче. После тога отиду њи неколико Срба и Мађара и повову г. Паулинију у сосоку кућу, где је одма с њима и дошао; ту је говорио србски, мађарски и немачки, и које имао свести сваки је могао разумети да се поглавито за благо народа обећава старати на садањем сабору и после тога отиде Паулинија.

Пред избор на три дана пође г. солгабиров у Кер и сврати се у своју тастбину т. ј. Кулпин где га одма предуретству пропастице кои су онолике спаличке упропастили и стану му говорити, да је учитељ керски долазио баш по Паулинију, и да народ одвраћа од Димитријевића.

Солгабиров кад дође у Кер да звати к себи учитеља т. ј. код нотарошине куће, и каже да је донео новце, ал да ји неће пре дати, док не јави министарству, јер вели, ви кортешујете за Паулинију. На које му је учитељ доказивао да то није истина, него му каже све по реду како је било. Солгабиров напоследку каже да пре неће новце дати док се не осведочи, или боље рећи, док не прође избор. — Сад сирому учитељу морао је ићи на избор, хтео не хтео, и да мора против свога уверења дати гласа на онога, који је пре три године казао: Браћо Словаци зала вам, што сте били сложни са Србима, и што сте ме изабрали за нашег заступника; ја ћу вам првим избором ту љубав вратити.

Учитељ кои је био и пре три године на бирању заступника, врло је запамтио ове речи; и при свем том преко својег карактера и поштења даде глас свој на истог господина само да до обећане стотинарке дође; ал будући да исти учитељ најје имао никаква лукавства у себи, потужи се једном од наших свештеника, како му је солгабиров говорио, и да је против свог уверења дао на Димитријевића глас; али због тог што је морао. Овај свештеник оде солгабирову и све изведе, што му је учитељ казао. — Ја мислим да њему није дато тих 100 форинти да даде глас на онога, кои је заборавио на своја обећања; него га је ваљда краљев-

ско министарство због његовог труда и слабе наплате подарило.

Сад пре неколико дана опет је наш сиромаш учитељ ишао г. солгабирову по новце, ал г. солгабиров будући је био у великом послу, жао му је било изгубити в и з у, казао је учитељу да га чека у канцеларији. Овај га је чеко до после подне 6 сати, није више могао чекати отиде опет, на које му г. солгабиров преко пандура одговори да неможе пре новце дати, док недобије одговор од феишпана. Шта се још неће догодити у тако званој слободној држави.

—ј— Земун 12. априла. Свима нам је добро познато, да наш народ сваким даном све то мање долази у цркву на богослужења. Шта је томе узрок по другим местима неznam, но код нас знам, да су свештеници криви, што се народ од цркве отуђује. А да се увиди истина мои речи, ево и доказа.

Нашем свету биће познато, да смо јесенас добили шест нових учитеља. Парох Николајевске цркве још из почетка није се могао сложити са учитељем г. А. Кузмановићем и на вечерњу и јутрењу на св. Николу насрне на њега и изговори му неколико речи, што не приличе ни једном бећару. Народ, који тај дан дође у цркву да се помоли, негодовао је здраву, што парох прави шкандале по цркви. Учитељски збор писмену жалбу управи на црквену општину, против понашања г. пароха Савића. Од светог Николе, непрестано је задирицао поменутог учитеља и сад на бденију пете недеље насрне опет на истог учитеља и шкандал у цркви направи.

После тога читасмо у „Земунском Гласнику“ изјаву Андреја Лазивића житеља одеског, који се десно на бденију, у којој између осталог и ово вели: Ја од кад себе знам на овом свету, још таквог шкандала нигде у цркви видио нисам као синоћ о бденију у световиколајевској цркви“. Даље читасмо у истом листу песмицу неку, у којој између осталог и ово стоји:

Побожни народ врши
У молитвони храм

— — — — —
Ал' слуга божјег дома,
— Алокин (Никола) зове с' он
Другоме Богу клања
Што му је „чокот“ трон.

А нуз то још и приослало од учитеља Кузмановића, где између осталог вели: — не треба се чудити, јер г. парох — ваљда по свом обичају — не беше сам, као што сам фактично извештен и уверен, него и још неко други с њима. Рећиће ко: па Бог, ко ће други? Јест, али који? — Бахус. —

Ево из овог може наш свет увидити, какве шкандале прави наш парох Савић. Питам само, даје ли се тиме воља народу да иде у цркву? На мисли ли ко, да ће он за тај шкандал клањени бити? Боже сачувај. Шта је стало консисторији да због тог изашље комисију, кад је њој прече шиљати тамо „комесаре“, где се таса тиче. Љубопитни смо само, шта ће општина наша радити, да ли ће она ту ствар доставити консисторији.

Ми се обрадовасмо што неку општинску аутономију добисмо, но сад видимо да нам ништа не помаже, кад нема ваљане консисторије, која би држала свештенике у реду. Наш парох Савић јавно говори, да се не боји никог, сад је вели чиновник, не мора ником клањати. Но ми му велимо: нека има на уму шта су Обрежци са оца Бабом радили, да општине нису ваљда само за то да плаћају свештеницима, него ваљда и захтевати од њи могу, да буду на свом месту.

У г а р с к а.

У саборској седници од 13. априла аутентикован је најпре записник од прошле седнице. У том записнику стајало је, да је преголна беседа са одобравањем примљена. Г. Варади примењује, да се ово неслаже са парламентарним обичајима и иште да се изостави. Ово се учини. За тим председник јавља, да је приспело више протеста, против избора посланика, и читају се имена оних против којих је протест стигао. Имена су ово: Ј. Рајоци Франц, Пулски, Јов. Дери, Ладислав Черге, Петар Секи, Јов. Метох, Стеван Хусар, Лааар Грујеску, Винициј Бабен, Ис. Шомоши, Алек. Чаши, Ад. Еркени, гроф Навле Естархази, Јов. Цијота, Франц Шимеј, Сеницеји, Георг Злински, Светозар Милетић, Јов. Пастељи, Јован Крајчић, Лад. Радоји, Барон Алек. Водијанер, Алберт Немет, Јов. Кемеши, Јов. Кежмарки, Лад. Сеђењи, Морци Јокаји, Грег. Татрирбани, Мартин Данијел, гр. Бела Дегенфелд, Ал. Ери, Јулије Кауц, Алекса Драпси. После овог председа посланици своје изборне протоколе. Председник опмене сабар, да дођу у пола 12 у Будим на подворање. Посланици су у речено доба отишли у Будим, и цар их је лено примио.

— У Темишвару изабран је Клапка са 63 гласа више. Избор Клапки био је услов његова наиме новца за Ховедена министра и сад ће то бити. Говори се да је до 30 хиљада Клапкина странка потрошила на овај избор. Одкуда новци знаће се онда кад се нов „пушлаг“ добије.

К. и др. Пешта 23. априла 1869. Рада са рачом, врло је лоша ове недеље била, јер и брашнари и експорти устекли се од кулосања, по тем са узел овогодишњи мало уздиже, те тако је цена меница у 10 нов. пал. Продаја је свега до 8000.

ОГЛАСИ. ПОЗИВ.

У недељу 27. априла (9. маја) 1869. после подне у полак 3 сахата приређује се у дворани магистратској прва ванредна главна скупштина акционара панчевачке штедионице, на коју се сви акционари, који гласа имају, овим позивају.

Предмет већања: Промена устава. Сваки акционар, који три месеца, пре него што ће се скупштина сазвати, у акционарској књизи друштвеној као такови уписан стоји, има право гласања. До пет акција даје свака акција право на један глас, а десет или више акција дају шест гласова.

Да би сваки акционар своје право гласања извршивати могао, нужно му је, да своје акције, односно привремене најдуже до 5. маја (23. априла) 1869. у писарници завода преда, за које ће му се улазница, у којој се број његових акција потврђује, издати.

Панчево 10. (22.) априла 1869. Васа плем. Јовановић, председник.

ЛОПОВИ. Угарској и Ердељу још нису савладани; нужно је дакле да путници у тим земљама ради сопствен живота уз се добро оружје носе. Следеће изврсно оружје, може се по странијој јестини цену ретко добити:

Особито елегантан терцерол за цел, са дамаскеном цеви јак калибар 1 ф. 60 н.

Особито елегантан терцерол за седло са дамас. цеви, држком најфиније израцканија, јак калибар 1 ф. 90 н.

Особито елегантан терцерол у руку са цизелираном цеви, са гравираним гвоњем, јак калибар 2 ф. 40 н.

Особито леп терцерол за даме 6" дугачак са фино полираном циви од дамас, са гравираним гвоњем и изр. кундаком 2 ф.

Ерстен парисер Bazar für Oesterreich, Wien Kärntnerstrasse 51. Palais Todesko. (82,1-3) Н. ГЛАТАУ.

слобода обрта постизава се обарањем царина, тих бедома заштитне системе, иза којих се развија економска трмоост и усаваност, а лакоћи обрта помажу поправке комуникационих средстава, обје пак трговину унапређују.

Тако материјално благостање идући с просветом напредо условљава опстанак самога народа и пружа народу у одсудним часовима средства за извршење воље народне. — Пошто смо показали гледиште наше, са кога ћемо неговати просвету и материјално благостање у нашем народу, дужност нам је изнети на видело и гледиште наше, са кога мислимо пратити појаве нашег општинског живота.

То је пут, којим је „Панчевац“ ударио к својој цели. Пут је тај истина још неутврвен, пул параброгског трља и запрека, пул стрмоглавих понора, али „Панчевац“ се нада, да ће, ако и израђен, али необхравна духа, к цели својој приступити. Уредништво га поверава љубави и заштити свога народа.

Уреди. „Панчевца“.

Нови Сад 17. апр. „П. Лојд“ има белажку из Новог Сада, у којој каже: да је у Новом Саду 12 (24.) апр. (?) била скупштина бирача „Милетићеве“ странке, у којој су једномилеци „дра Милетића“ изразили, да су у брзи, да ће се 300 Србаља уздржати од бирања, ако би се он за градоначелника дао кандидирати; за то је, вели, био Милетић позван да јавно одустане од кандидатуре.

Пошт. србској публици.

Ко је читао последње „приослоно“ д-ра Влад. Борђевића, што га је узрвало на мене, тај ће и без мојега коментара увидети, да се др. В. Ђ. овим не само ни мало не оправдава, него напротив још већма жигоси. Он вели да је његово најсавесније у беђење, да је беседа дошта била лоша.

Прво и прво је (да се негативно изразим) неистина, да он није мислио писати реферата о беседи, јер ако га меморија није надала сећице се, да је мени пре него што се беседа почела, дакле пре него што се знало хоће ли кнез доћи на беседу или не, казано, да ће послати извештај „Јединству“.

Друга је неистина, што др. В. вели, да сам ја о кнезу казао, да би он био „најплеменитији“ гост на беседи, „да је хтео доћи.“ Ја то нисам ни где казао, а он још као бајати цитира моје речи! Трећа је неистина, да кнез „не хтео послати ни слугу каквог да га заступити, већ посла само своју визиткарту.“ Сваки гост, који је био на беседи, зна да је кнез послао са својега ађутанта и по њему поздравље. Али наравно, господи др. В. је само имао кне да гледи „ушљиве брже у официра“, тензије за оку бурна, „мамурна лица“ и т. д. и т. д., те је тако видео оно што није, а није видео оно, што јесте.

У осталим за што др. В. не да публици ачуна и о ономе, што је вређао госте и одбор, што је оострание трговце назвао аристократијом, што је сам свој говор хвалио и неки неистинити му ефект приписивао и т. д.?

И ја бих желео да се овај разговор заврши, да не досађујемо српској публици бесплодном полемиком. (Више нећемо о овој ствари ни с једне ни с друге стране. У.)

У Бечу, на Цвети 1869. И. Огњановић.

стању науке не мислимо тражити основе за утврђење моралнога света у предањима религије, која као „неприкосовени“ фонд неба, искључују свако самостално изворно кретање ума људског и у кврге стежу дух човечији. Моралним светом владају закони природни као и материјалним светом, само што ту владу дели човек заједно са спољашњим утицајима, и што је та деоба час воћа час мања на једној или на другој страни. Што је већа влада тим законима у човека или у народа, то је савршенија морална снага човека или народа, то је веће и поузданије јемство за будућност тога човека или тога народа.

Други је главни задатак ове листе: неговати материјалних интереса.

У згради народној материјално благостање мора се прво ударити у темељ, јер према напредак у наукама убрзава повећање имаовине, ипак је извесно, да у првом образовању, друштва имаовина се мора нагомилати пре него што се може отпочети знање.

Материјално благостање условљено је вредношћу спољашње природе, која народ окружава на оном земљишту где живи, и унутрашњом вредношћу самога народа. Што се првота тиче, погрешно би сваки, који би се усудио потврђивати, да су спољашњи природни услови негодни за развитак материјалног благостања у народу нашем. Земља, која је сама у себи пуна свију светица, које агрикултурна хемија захтева за гајање растења корисног, земља, која лежи међу најугоднијим степенима умереног појаса, којој су климатичне прилике и физикални састав такав као ретко где, земља, која би према томе на свакој својој квадратној миљи могла хранити 3-4000 душа, — таква земља не сме се ни по што назвати мањина народу, што на њој живи.

*) Buckle, History of civilization in England, књга а I. стр. 38. (Броухаузово издање 1865.)

Програм „Панчевца“.

Добилисмо први број „Панчевца“, недељна листа за просветне и материјалне интересе. Желећи сваку срећу и онима, кои овај лист издају и народу који га држао буде, можда боље препоручити него што га сам програм његов препоручује, и зато га од речи до речи саопштавамо:

„Зачет општом свешћу и тељвом за свеколиким напредком излази „Панчевац“ овим бројем на видело, и оглашујући свима и сваком своје рођење поздравља све и сваког срдачним поздрављем.

Са заставом, на којој стоји записано: просветни и материјално напредовање, подухвата се „Панчевац“: да негује свеколике, и поглавито просветне и материјалне интересе ове вароши и њене околине, и да исте доводи у свезу с општим нашим народним тељвама.

То је „Панчевцу“ главни задатак и крајња цел, којој ће свима силама својим тежити.

Сад нам ваља обележити правац, којим „Панчевац“ мисли ударити, да би главни задатак свој испунио и крајњу цел постигао.

Општи напредак народа није резултат једне снаге, једнога чиниоца, него је производ опште сарадње свију полуга, које живот народни у напред крећу, прозивод угодне сагласности оних елемената, који народни организам занављају и из којих народни дух своју крестот црпе. Међу том храном народнога живота стоје на првом месту: просвета и материјално благостање, — храна, која се тек кисеоником слободу и крв, у живо градиво за образовање и занављање народнога тела претворити може.

Остављајући другим листовима нашим, да се потруде за раширивање народне атмосфере од дуалистичне и сваке друге загушљивости, која количину кисеоника слободу на најмању меру сводећи слободно предисање народно угушује, те у народне груди самртно семе баца, ми ћемо се у нашем листу заузети, да припомотнемо напредку нашега народа излагањем средстава, којима се долази до просвете и материјалнога благостања.

Провсета обухвата цело биће човека, па као што се ово на двоје дели, тако и просвета два живља у себи носи: једним се помрчина ума растерује, умни видокруг шири, светлост истине просипа, круг самосвести раширује, — други се око срца обавија, нарав људску од животинске одваја, вољи и тељвама човечијим људске облике даје, к врхунцу савршенства људског с човеком се пеће. Први је живаљ — зналачка моћ, која природу себи покорава, која природне силе и особине у службу своју наима, да човеку послуже за подмирење потреба његових, за постизање цели његових. Други је живаљ, — морална моћ, која природу животности у човеку покорава, која животинске особине човекове докољом уздом: уздом разума и друштвеног морања зауздава, која нагонима људским човечански правац даје облагорођавајући их узвишеношћу идеја духовних. Зналачка моћ шири се слободном радњом духа људског, пред којом све предрасуде и празноверства, ма и најдивнијом старином осветштана, ма и најсветијим тамјаном окађена била, падају морају. Тежећи једино истини она не трпи ничије диктатуре, па с тога и не преза ни пред чијим командом. Круг њене радње обухвата испитивање природе човечије и свега што је око човека; испитујући природу човечију тежи да испуни главни задатак човека, који се састоји у: познај себе самога; а испитујући природу свега, што је око човека тежи да оснује господарство човека над природом, да зароби силе природне и да их упрегне у службу човеку. Трудећи се на тај начин, да с једне стране човека у човека самог позна и поправи а с друге стране: да спољашњу природу себи подвргне, зналачка моћ човека иде на то, да човека начини средиштем целога света. Зналачкој моћи оружје је знање и наука, а то се оружје кује у расадницима просвете: у школама великим и малим, јавним и приватним, општим и стручним, у просветним заводима и ученим друштвима сваке врсте. Ту би бар требало, да се кује то оружје, према на жалост допустити морамо, да данас има много школа и просветних завода и учених друштава, где се понајвише кује оружје глупости и ништовлука. Нашим школама и просветним заводима и ученим друштвима, овако удешенима што су сад, треба још много лекова радикалних док постану оно, што би према својој крајњој цели, којој ваља да теже, требало да постану. Ми ћемо стање и развитак наших школа и просветних завода и учених друштава овде и у околини и у целом Српству, где се год подмладак наш васпитава и зналачка моћ народа нашега негује, своју особиту пажњу обратити, и на име на рад наших учитеља и свештеника будним оком мотрити, и просветном гледишту нашим, које ове овде изложисмо земљиште освајати.

Што се другога живља просветног тиче, то нам ваља исповедити, да према данашњем

Уредник и издавалац др. Свет. Милетић.

Платцова штампарија у Новом Саду 1869.